

ПУТОПИСИ И ЕСЕЈИ АНКЕ ГОЂЕВАЦ СУББОТИЋ

Рад се бави путописима и есејима Анке Гођевац Субботић (1890–1983), прве жене доктора правних наука у Србији, која је део свог живота провела у емиграцији (Велика Британија, САД). Њени есеји делом су писани журналистичким стилем, али са изузетним осећајем за детаље и поређење старог и новог времена (нпр. есеј „Кемал Ататурк и његова Турска“). Описујући многе земље и градове (Велика Британија, САД, Швајцарска, Турска, Грчка, Холандија, Француска, Женева, Париз, Атина и др.), ауторка непрекидно пореди културне прилике са српским, правећи изузетне културолошке паралеле, са нарочитим осећајем за разлике између Истока и Запада.

Кључне речи: Анка Гођевац Субботић, путопис, есеј, културне паралеле, Исток, Запад, хибриднаост.

Анка Гођевац Субботић², правница и књижевница, била је потомак једне од најугледнијих српских породица. Рођена је у Књажевцу, 1. децембра 1890, умрла у Њујорку, 11. јуна 1983, а сахрањена у породичној гробници у Земуну. До факултета се школовала у земљи и иностранству, 1923. уписала је Правни факултет у Београду и на њему дипломирала 1927. На истом факултету је, као прва жена, одбранила 1932. докторску тезу: *Принципи и правила међународног права која се излучују из јуриспруденције Сталног суда међународне правде у Хагу*, која је наредне године објављена као књига. Била је у браку са дипломатом Иваном Субботићем, потомком старе и угледне породице Субботић, унуком Јована Суботића, председника Матице српске и песника, и чувене Новосаткиње Савке Суботић, сином Василија Субботића, лекара. Као признати стручњак за међународно право, била је делегат Југославије на Међународној конференцији у Хагу 1930, члан Југословенске делегације на Другој балканској конференцији у Букурешту

¹ sarajevka7@gmail.com

² Елементи за биографију Анке Гођевац Субботић преузети су из текста Светлане Мирчов „Неки плодови духовног стваралаштва Срба у расејању“ (необјављено), из предговора књизи *Предавања, чланци и есеји* коју су приредиле кћерке А. Гођевац Субботић, као и из одреднице „Гођевац Субботић Анка“ из III тома *Српске енциклопедије* /ауторке Светлана Мирчов и Драгана В. Тодоресков, необјављено/.

1932. и члан Сталног саветодавног комитета за правни положај жена при Друштву народа у раздобљу од 1936. до 1940. Живела је у Лондону од 1939. до 1941, а потом у Њујорку, где је била члан удружења United Nations Lawyers Group. Одржала је низ стручних и књижевних предавања у Новом Саду, Београду, Скопљу, Загребу, Софији, као и у више градова САД и била члан Удружења српских писаца и уметника у иностранству. Објављивала је чланке у периодичним публикацијама: *Српски књижевни гласник*, *Летопис Матице српске*, *Архив за правне и друштвене науке*, *Мисао*, *Тамо далеко*. За књигу путописа *Са три континента*, једанаесту у Едицији *Српска мисао*, ауторка је 1961. године добила Награду „Слободан Јовановић“. Поред поменутих радова, објавила је и: *Међународно правосуђе данашњице* /Београд, 1935/; *Амстердам – Анкара* /Београд, 1937/; прикупила је и приредила текстове Хелене Лозанић Фротингхам *Добротворна мисија за Србију у I светском рату: Писма из Америке и Канаде 1915–1920. године* /Београд, 1970/). Постхумно су објављене у Београду 1985. две књиге њених текстова *Предавања, чланци и записи* и *Правни чланци и расправе*, док се у библиотеци Колумбија универзитета, у колекцији архивалија, чува заоставштина брачног пара Субботић.

Књижевни рад ове умне жене обележили су путописи, есеји и прозаиде. У књизи *Амстердам – Анкара* објављени су следећи путописи: „Десет летњих атинских дана“, „Забелешке о Холандији“, „Фешта у Боки“, „Женевске бербе“, „Пераст“, „Нова Турска и Кемал“, „Са Цетиња“, „Версајска јесен“, „Са песмом од Куманова до Кајмакчалана“ и „Париз кроз његов сезонски фрагмент“. У другој књизи, *Са три континента*, објављеној четврт века касније, објављени су и неки од текстова из претходне књиге, и то: „Десет летњих атинских дана“, „Са песмом од Куманова до Кајмачалана“, „Забелешке о Холандији“, „Кемал Ататурк и његова Турска“. Док путопис „Бока“ кореспондира са „Перастом“, дотле „Версајска јесен“ реминисцира на „Париз кроз његов сезонски фрагмент“. У новој књизи објављени су још путописи: „Сећања на калемегданске падине“, „Записи са острва“, „Манхатан“ и „Лет“.

Како у предговору књизи *Амстердам – Анкара* бележи Јован Дучић, „путопис је један књижевни род који је врло близак човековим свакодневним навикама у општењу са друштвом. Човек најпре жели да каже шта је видео, затим шта је чуо, а тек после тога шта је осећао, и једва на послетку шта је мислио“ /Дучић, 1937: 5/. Посебно је у XX столећу овај жанр добио своју сложеност и модерност.³ Тако се, рецимо, хронотоп пута, који Михаил

³ Видети: Јаћимовић, Слађана. 2005. *Путописи српске авангарде*. Београд: СКЗ, поглавље „Континуитет путописа у српској књижевности/ путопис у складу са доминантном поетиком“, стр. 5–31.

Бахтин везује за роман, може применити и на поезику путописа.⁴ И то није сав допринос М. Бахтина теорији путописа. Његова идеја о двогласности исказа полазна је основа тумачима путописа, који из ње развијају како идеје о хибридности жанра, његовој нестабилној структури, тако и идеју о два гласа: оном који путује и посматра и оном који бележи слику Другог. Даље, путопис је, како бележи Слободанка Пековић, „подложен разним ванкњижевним утицајима: политичким, артистичким (утицај сликарства, филмске уметности, стрипа), културни научни утицаји и др. /Пековић, 2001: 11/. Уколико бисмо упоредили путописе Анке Гођевац са *Писмима из Норвешке* Исидоре Секулић, *Руским поворкама* Станислава Винавера, чији се поједини текстови могу читати и као засебне целине /Јаћимовић, 2005: 25/ и *Африком* и *Сицилијом* Растка Петровића, запазили бисмо да потоњи аутори показују далеко већу екстензивност и кохерентност у погледу хронотопа, тј. да тематски не излазе из оквира задатих подручја која обилазе. Притом, Исидора Секулић својом „шетњом по слојевима уметности и културе и унутрашњим просторима људске душе“ /Јаћимовић, 2005: 17/, често користи прилику да изведе закључке о сличностима, али понајпре о разликама у менталитету између Срба и Норвежана. Док је Растко под утиском примитивности Африке, Исидора је промишљајући путник, неко ко се отиснуо на путовање не да би подлегао утисцима, већ пре да би их критички обрадио. У њеном путопису, објављеном као јединствена књига, осећа се снажан елемент наративности, која готово да понекад односи превагу над дескриптивношћу.

Анка Гођевац Субботић писала је кратке путописе посвећене једном месту, области или држави. Као путописац, фрагментарна је и сва у кратким сликама, усмерена на људе и њихове обичаје мање него на природу саму, али иронична и духовита, строга према менталитету властитог народа, но каткад разнежена пред призорима лепоте не само удаљених дестинација него и предела своје земље /уп. „Пераст“, „Са Цетиња“, носталгични есеј „Сећање на калемегданске падине“ и др/. По томе, блиска најврснијим путописцима свога времена: поред побројаних, ту је свакако и Јован Дучић у чијим су путописима „субјективни доживљаји света, људи, градова, културе... постали нов прозни говор и нова могућност промене традиционалног дискурса“ /Пековић, 2001: 21–22/. Она би се могла назвати путником-филозофом (све до тренутка када не постане изгнаник, дакле, непосредно након Другог светског рата), универзалистом, који не путује са предрасудама, а филозофско је путовање, оно што Цветан Тодоров, парафразирајући Жан Жак Русоа, види као „оно чему се учимо и чему учимо друге. Посматрати разлике: то је рад на стицању знања, на спознавању људске различитости“ /Тодоров, 1994: 335/. У исти мах, њена

⁴ Видети: Бахтин, Михаил. 1989. *О роману*. Превео Александар Бађаревић. Београд: Нолит.

дијалогска расправа са Истоком, колико и са Западом, не доводи толико у опречност визију старинског и новог: у основи онога што у оба случаја, у случају турске империје и англоамеричке глобализације, ауторка критикује јесте колонизација, супремација и акумулација капитала. Путопис је у том смислу иновативан јер се противи евроцентричној и глобалистичкој слици света. Слика Другог често је изоштрена до те мере да ауторка недвосмислено осуђује навике и поступке неких народа, без обзира ради ли се о Грцима или Холанђанима, одсуство цивилизације и штетне обичаје (нпр. племенско ступање у бракове, затвореност друштава) или мимикрирање геноцида. То нарочито долази до изражаја у путопису „Манхатан“, у коме бележи:

„Пет хиљада година, а не две као што се то обично мисли, живели су Индијанци, пре но што су их белци одатле протерали, на острву Манхатан, који је данас главни део вароши Њујорка. Тих ембрионалних пет хиљада година остале су и у књигама и у музејима готово сасвим у мраку историје. Чак ни на једној изложби из историје острва Манхатна, коју сам пре неколико година посетила у музеју града Њујорка, није било скоро ничег о том периоду. Изложба је почињала свађом: ко је био први белац који је крочио на острво Манхатан?“ /Гођевац, 1961: 101/.

Оно што одмах пада у очи приликом ишчитавања путописа Анке Гођевац Субботић, а што доказује и горенаведени одломак, јесте аналитички дух, смисао да уочи сваки необичан, чак извитоперен детаљ по коме место посете бива обележено као различито, несвакидашње. Тако и В. Гвозден бележи да „Забелешке о Холандији“ „почињу реченицом која смера на непосредно успостављање легитимитета говора о овој земљи због њене суштинске разлике у односу на друге земље“ /Гвозден, 2011: 76/. Од Схевенингена, који описује као „делом највеће морско купалиште на Северном мору, а делом старо рибарско село“ /Гођевац, 1937: 22/, где се локално ступање у брак види као облик несвакидашњег сепаратизма, а жене описују као да никад нису научиле да се смеју (Исто: 22), преко негдашњег (из перспективе ауторке, прим. Д. В. Т.) „понизног вегетирања турске жене“ /Исто: 71/, те чињенице да на Цетињу Црногорку не можете видети без њега“ /Исто: 82/, па све до версајских „побожних краљица и мудрих метреса“ /Исто: 90/, ауторка бележи стереотипе, предрасуде, хомофобију и владину мушкараца који настоје да очувају патрилинеарни поредак у свом затвореном друштву: породици, племену, заједници, нацији и др.

Посве је несвакидашња слика Париза, коју Анка Гођевац даје у есеју „Париз кроз његов сезонски фрагмент“, и то у време када је овај град био средиште многих модерниста и авангардних уметника који су о њему писали са усхићењем и заносом. Једним својим делом, оним комерцијалним, престоница Француске сама је себе, сматра ауторка, изнела на тржиште, нудивши туристима разне кичераје, те се на тај начин оно уметнички највредније готово пародично изокреће у тржишну мензурабилност, а роба,

наместо уметничког дела, постаје тековином новог века /уп. Бодријар, 1991/.

„Сав се ускомешао. Роба се прелила из дућана па потекла до пола улице. Само нуди, нуди... Клемпави Парнасовац нуди своја намазана платна; бачваста продавачица цвећа пред Мадленом грациозне љубичице; Кеј Малаке репродукције гравира и старе књиге; Кеј Лувр тице и златне рибе; предграђе шалове и качкете и јефтине мирисе...“ /Гођевац, 1937: 110/.

Закључак овог путописа иде у правцу мисли о деградацији вредносних културних корелатива, па тако ауторка завршава реченицом да „цео тај немушти, старинарски народ презире растакверски Париз и чуди се из мрака своје бутике, електричном макијажу париског неба“ /Исто: 116/.

С друге стране, стоји слика свега онога монументалног, готово заустављеног у времену. Најпре Версај, потом и Котор и Пераст као приморски градови који као да живе животом посве далеким од градске врве и колотечине; потом Грци, народ који „хоће да живи од старог камења и приче“ /Исто: 7/, дакле, у једном добу перманентног наратива и монотоније, као декора за Партенон и друге атинске знаменитости. Но, оно што се контрастира оваквој визији учмалости и једоличности јесте прогрес, али не онај на који ауторка циља када говори о Паризу или облакодерима Менхетна, већ истински прогрес какав је, по њеном виђењу, остварен у Женеви и у Ататурковој Турској. Тај процес, пре свега, значи еманципацију жена, а у женевском случају, и мултикултуралности, премрежености нација и менталитета, којој ће се ауторка вратити у „Записима са острва“. Турско друштво, изграђено на принципима „симпатичног екстремног национализма који није агресиван“ /Исто: 63/, дакле, не више завојевачког, верско-феудалног фундаментализма и колонијализма, у којем се жена уздиже „до људског бића, до човека, до школе, до потпуне изједначености са човеком“ /Исто: 70/⁵. Док се дескрипција у тексту „Женевске бербе“ готово непрекидно нарушава коментарима о страним делегацијама и хибридном идентитету самога града, дотле се у „Записима са Острва“ Енглеска јасно дистанцира не само од старог континента већ и од Америке. Цитатност, као једну од конвенција обезбеђивања веродостојности исказа, кроз често позивање на непознате или неименоване изворе (нпр. *један дописник, један дипломата* и др.), употребиће Анка Гођевац да портретише Енглеску:

„Једну од одличних карактеристика Острва на коју сам наишла, дао је један француски дописник: ‘У Москви живот никада није био досадан, увек сте очекивали тајну полицију да закуца на врата. Живот у Чикагу није био монотон у сталном очекивању неког гангстерског напада. У Француској вам увек прети опасност од неке жене. Али кад стигнете у Енглеску, већ на самом улазу царински чиновник каода хоће да вам каже: *Полако пријатељу, овде*

⁵ Слободанка Пековић бележи: „Занимљиво је да су текстови српских путописаца са почетка 20. века знатно допринели да се разбије стереотип о дивљим Турцима.“ /Видети: Пековић, 2001: 15/.

ти се ништа неће догодити. Ту, ако ти је воља, можеш мирно и спокојно живети до суђеног дана.“ /Гођевац Субботић, 1961: 77/.

Жанровска хибридна у путописима Анке Гођевац Субботић онајпре се открива у њеној вези са есејистиком и дневничким забелешкама. Тако се у „Записима са острва“, који су можда најсличнији „Агонији Балкана“ („Исписи из мог дневника ‘У ратном Лондону’“) напушта дескриптивно-наративни стил у корист фељтонистичко-извештавачког, с једне стране, а објективност посматрања Другог тече у правцу субјективног доживљаја патње властитог народа посматраног са просторне удаљености и из посредне перспективе Другог, тј. Енглеске владе и страних дипломата. Док падају Пољска, Кале, Париз, док се Енглеска бомбардује, ауторка је и непосредни извештавач из енглеске војне базе, писац мемоара; међутим, оног тренутка када Југославија потпише споразум са чланицама Тројног пакта, њени искази постају дисперзивни, елиптични, усмерени махом на савезничко тумачење овог догађаја. Стога је тренутак када Немачка напада Југославију, апсурдно, и тренутак када она проговара крајње личним, дневничким стилом: „После не знам колико непродспаваних ноћи, пала сам лицем на постељу, као што се пада пред императивом, и први пут опет заспала сном крајњег исцрпљења“ /Гођевац Субботић, 1985: 183/.

Како су есеј, дневник и путопис жанрови на међи књижевног и научног стила, елементи есејизирања, баш као и дневничког дискурса, приметни су у путописима о којима је реч. То нарочито долази до изражаја у „Манхетену“ и „Лету“, два последња текста из *Сабраних путописа*, који откривају спој аналитичког и синтетичког у ауторкиним излагањима, нарочито пред чудима савремене цивилизације какви су облакодери и авиони. Оба карактерише човекова тежња да кулом вавилонском освоји небеска пространства: оба су, уједно, знак важних конгломерација и брзог освајања пространства, кроћења природе и демонстрације човекове материјалне моћи. Ту се можда онајбоље види оно ново време које ауторка не негира нити дисквалификује: она га једноставно прихвата као датост, нужност, као нешто пред чим се мора помирљиво застати. „Лет“ више не можемо читати као путопис: он постаје есејизирање на тему коју до тада није елаборирала, тј. на процес путовања које престаје бити само културним чином већ добија и научноспознајни карактер, који једним делом испуњава конвенције путописа у смислу да путовање заиста постоји, али оно што је сада у сфери интересовања јесте, пре свега, *превозно средство* којим се путовање врши:

„Али сав човечји нагомилани научни баласт не спречава га да у лету кроз етар доживи највећу илузију: илузију о миру у свемиру. Ништа није тако привидно као мир свемира. Човечијем оку све изгледа скамењено за вечност, а у суштини је све бесомучни ковиглац“ /Гођевац Субботић, 1961: 129–130/.

Сличан осећај *мира у свемиру* доноси и „Манхатан“, у ком ауторка личним, дневничким стилем, проговара у првом лицу, док иначе у њеним

есејима доминира друго лице множине, као обраћање саговорницима или читаоцима:

„Живећи годинама на шеснајстом спрату једне зграде у центру Њујорка, стекла сам навику да Њујорк посматрам из ваздуха... Видим само и чујем авионе надамном, и зато ми се чини да су они ближи од кола на земљи“ /Гођевац Субботић, 1961: 110/.

Тако А. Гођевац Субботић успева да властиту перспективу путника-изгнаника конвертује у импресионисту, чак филозофа, који промишља и скицира Њујорк, без задршке егзота или алегорије лица које би да се осврне на сопствени народ и његов културни идентитет. Ретке су реминисценције на Србију у „Манхатну“, пре би се рекло да се ради о покушају асимилације у погледу животних навика, али не и националних и верских трансгресија. Свесна свог порекла и своје емигрантске позиције, Анга Гођевац Субботић анализира свој солитер, свој властити забран и тиме се лакше прилагођава америчком начину живота.

У прилог искораку из путописног дискурс иду и две можда понајбоље биографске анализе: док је у првој, у тексту „Кемал Ататурк и његова Турска“, у жанровском смислу конвенција путописа и даље очувана, у другом, објављеном у књизи *Предавања, чланци и записи*, ради се о биографско-импресионистичком тексту под називом „Михајло Пупин – наш велики човек (поводом стогодишњице Пупиновог рођења)“. Биографија је, знамо, жанр на међи књижевности и науке: и сам Љубомир Ненадовић је у *Писмима из Италије* напустио првобитну замисао записивања утисака и путовања, да би што више пажње посветио Петру Петровићу Његошу, а Анка Гођевац Субботић је управо у есеју „Историјски највредније стране путописа Љубе Ненадовића“ недвосмислено потврдила да овакав приступ прихвата, о чему пише и Б. Карапанџић, истичући да се „није чудити што путописи Анке Гођевац Субботић у многome подсећају на чика Љубине путописе“ / Карапанџић, 1978: 187/. У њеном портрету Кемала Ататурка⁶ превлађују књижевни елементи поред неоспорних историјско-културних чињеница. Међутим, она је фасцинирана најпре политичком активношћу Ататурковом, за кога бележи да је „са својим реформама у Турској прекорачио пет векова. Оно што се у року за последњих дванаест година десило Турској, није се десило нигде у истој историји света за такво кратко време.“ /Гођевац, 1937: 64/. Лик Кемала Ататурка уводи се најпре кроз његово, за турске прилике, атипично понашање:

„Гледајући га како у сред својих гостију прилази спонтано с времена на време трпези, како реагира на духовите примедбе Леди Астор, како од свих званица остаје последњи (јер се сматра домаћином), како гостима чак у другој соби љубазно маше руком у знак срдачног поздрава – мислила сам на

⁶ Занимљиво је истаћи да је есеј написан само годину дана после атентата на Александра Карађорђевића, о коме Анка Гођевац Субботић није писала.

страхотрпни живот последњих Османлија, који су се повлачили иза толиких зидина, крили се у царским палатама и киосцима, мењајући свакодневно постељу из страха од уморства“ /Гођевац, 1937: 73/.

Овде се дистинкција старо–ново најбоље учача у ванредном поређењу султанске империје, династичке деградације и прогресивног републиканства оличеног у мирноћи и спонтаности владара, којем, опет, придаје и црте европејства, те тако у путопису ове жене откивамо елементе европоцентричног, али и фемининог погледа на свет, на један за оно време сасвим прихватљив европски образац маскулинитета /Видети: Шмале, 2011/ у лику образованог центлмена јаких мушких родних црта, споја спонтаности, ерудиције и снаге:

„Лице на ком се ништа друго не одражава до ум и воља. Чело математичара, уста стратега, очи не занесењачке, већ очи реална човека, у разговору су по некад само челик, по некад као воде које тамо негде у својим дубинама горе. Појава му не даје утисак војника преобученог у цивилно одело. На против: он свој жакет носи као да се на њега навкао у неком енглеском колеџу у детињству. Али његова глава издаје суштаственост његове природе: у њој је толико племените дивљине неког спутаног лава, спутаног у то одело, у тај оквир, а њему треба простора, замаха, слободе.

То је био Кемал Ататурк, човек који је у младости волео математику, писао родољубиве песме и склапао исте такве завере; човек који је доцније голим рукама формирао кључалу лаву турских фанатичних маса. Кемал Ататурк, Бог и Творац нове Турске, чији се део граничи са стварањем једног новог света“ /Гођевац, 1937: 73–74/.

Већ смо могли уочити да дискурс Анке Гођевац, ма колико базиран на интелекту, каткад потпуно бива покривен копреном импресионизма. У овом панегиричном крају, намеће се утисак родне перспективе, иако је ауторка била велики борац за женска права: осећа се оно дивљење спрам *укроћене горонади* Истока које је обећавајуће за нову слику Европе.

Сличан је, али не и толико родно/полно наглашен, већ пренационални понос спрам Михајлу Пупину, понос патриоткиње-космополиткиње пред фигуром њеног мушког пандана:

„Они који су Пупина лично познавали, сећају га се не само као научника већ и као човека, ВЕЛИКОГ НАШЕГ ЧОВЕКА једне снажне микеланђеловске фигуре клесане у граниту, са свим изразитим особинама дубоког и здравог корена човека наше расе“ /Гођевац Субботић, 1985: 158/.

Дакле, путописно-есејистичко штиво, у којем бриљира детаљ, фрагмент, перспектива и цизелираност, у којем се једна феминистичкиња, како су Анку Гођевац видели још 1932. године Милош Црњански и други њени савременици, са здравим виђењем срећне жене „која је нашла резултанту између нагона које је са собом донела на свет од природе и између свих осталих околности у којима живи“ /Гођевац Субботић, 1985: 13/ оглашава властитим многогласјем, ванредан је поклон не само

љубитељима историјских и културних/ културолошких бедекера, већ и двосмеран пример поклицарског дискурса који је, како бележи Деан Дуда, оличен „у истодобном представљању властите културе у страном простору и у упознавању матичног простора с туђом културом“ /Дуда, 1998: 11/.

Литература

Примарна литература

- Гођевац, 1937: Анка Гођевац, *Амстердам – Анкара*. Београд: Геца Кон.
- Гођевац, 1961: Анка Гођевац Субботић, *Са три континента. Сабрани путописи*. Мелбурн: Српска мисао.
- Гођевац, 1985: Анка Гођевац Субботић, *Предавања, чланци и записи*. Београд: Катарина Перић и Ружица Переплотчиков.

Секундарна литература

- Дучић, 1937: Јован Дучић, „Уместо предговора“, у: Гођевац Анка, *Амстердам – Анкара*. Београд: Геца Кон.
- Карапанцић, 1978: Боривоје М. Карапанцић, *Духовно стваралаштво српске емиграције. Прилози за историју српске књижевности (заграничне)*. Мелбурн: Српска мисао.
- Мирчов: Светлана Мирчов, „Неки плодови духовног стваралаштва Срба у расејању“, необјављено.
- Црњански, 1985: Милош Црњански, „Разговор са гђом Анком Гођевац“, у: Гођевац Субботић Анка, *Предавања, чланци и записи*. Београд: Катарина Перић и Ружица Переплотчиков.

Терцијарна литература

- Бахтин, 1989: Михаил Бахтин, *О роману* (Превео: Александар Бадњаревић). Београд: Нолит.
- Бодријар, 1991: Жан Бодријар, *Симулакруми и симулација* (Превела: Фрида Филиповић). Нови Сад: Светови.
- Гвозден, 2011: Владимир Гвозден, *Српска путописна култура 1914–1940*. Београд: Службени гласник.
- Дуда, 1998: Деан Дуда, *Прича и путовање – хрватски романтичарски путопис као проповједни жанр*. Загреб: Матица хрватска.
- Јаћимовић, 2005: Слађана Јаћимовић, *Путописи српске авангарде*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Пековић, 2001: Слободанка Пековић, *Књига о путопису*. Зборник радова Београд: Институт за књижевност и уметност.

Тодоров, 1994: Цветан Тодоров, *Ми и други – француска мисао о људској различитости* (Превели: Бранко Јелић, Мира Перић и Мирјана Здравковић). Београд: XX век.

Dragana Todoroskov

TRAVELOGUES AND ESSAYS OF ANKA GODJEVAC SUBBOTIC

(Summary)

The paper examines travelogues and essays written by Anka Godjevac Subbotic, Ph.D. (1890-1983), the first woman in Serbia to receive a law doctorate degree, who has spent a part of her life abroad (Great Britain, USA). Her travelogues (*Amsterdam-Ankara*, Belgrade, 1937; *From Three Continents*, Melbourne, 1961) were partially written in journalistic style, but also with a great eye for detail and for comparing the old and the new (eg. the old and the new Turkey). In them, she writes about many countries and cities, such as Turkey, Greece, the Netherlands, Switzerland, France, Versailles, Geneva, Paris, Athens, etc., while at the same time she offers insights into the literary and cultural situation in Serbia and nearby countries. Her valuable contribution lies in establishing the cultural parallels between East and West.

Key words: Anka Godjevac Subbotic, essays, *Amsterdam-Ankara*, *From Three Continents*, journalistic style, countries, cities, cultural parallels, East, West.